

Štiavnicko-hodrušský rudný rajón v 20. storočí

The Štiavnica-Hodruša ore district in the 20th century

LADISLAV SOMBATHY

Trate mládeže 3, 969 01 Banská Štiavnica

Abstract: *The contribution presents the history of mining in the Štiavnica-Hodruša ore district from its beginnings before 13th century (Early-Slavic phase), through German phase (13th century until the first half of 19th century), Hungarian phase (second half of 19th century – 1918), Czechoslovak phase (1918 – 1940) and Slovak phase (from 1940). The primary establishing of principal mines is reported in historic relations and the ups and downs of the metal production in economic consequences. The possible future economic ore exploitation in this ore district is not excluded because of still not fully known geological and deposit settings and the movement of the ore market prices.*

Keď sa na území dnešného Slovenska natrvalo usadili naši slovanskí predkovia, boli už skoro všetky lokality známe. Naši predkovia začali dobývať aj rudy, pričom od predchádzajúcich kultúr zdedili spôsoby dobývania a zhutňovania rúd. Historici poskytujú čoraz viac dokladov o slovanskom kmeni, z ktorého vznikli Slováci, preto etapu dobývania rúd až do začiatku 13. storočia nazývame staroslovenskou. Začiatkom 13. storočia získali spravovanie baní národy z nemecky hovoriacich zemí, preto sme túto etapu prevádzkovania baníctva na našom území nazvali nemeckou. Trvala zatiaľ najdlhšie, až do druhej polovice 19. storočia, keď po rakúsko-uhorskom vyrovnaní prevzali vedenie baní do rúk Maďari (okrem niektorých súkromných ťažiarских spoločností). Maďarská etapa vedenia baní trvala do roku 1918, vystriedala ju česko-slovenská etapa a od roku 1940 postupne nastúpila slovenská etapa riadenia baníctva (Slovenská republika – tzv. slovenský štát, Československá republika s federatívnym usporiadaním a Slovenská republika po roku 1993). V 20. storočí sa teda vystriedali v Štiavnicko-hodrušskom rudnom rajóne (ďalej SHRR) tri etapy riadenia baníctva.

Nástup maďarskej etapy riadenia baníctva v SHRR spadá do nepriaznivého obdobia. Sústavný pokles svetových cien najmä striebra na jednej strane, pokles kovnatosti a stúpanie výrobných nákladov na druhej strane sa prejavili prvýkrát v roku 1869 stratou v podnikaní. Tú sa už nepodarilo odstrániť ani v 20. storočí a vyžadovala si sústavné dotácie do výroby. V roku 1873 bol zrušený Hlavný komornogrófsky úrad (ďalej HKG) a nahradil ho iný úrad s názvom Maďarské kráľovské banské riaditeľstvo v Banskej Štiavnici. Hlavného komorského grófa nahradil banský riaditeľ Anton Péch, ktorý prevzal celý aparát HKG. Úspešne s ním riadil všetky erárne banské a hutnícke závody. Ako poslanec budapeštianskeho parlamentu dosiahol podporu štátu nielen pre SHRR, ale aj pre všetky podriadené závody. Urýchlene dokončili razenie Voznickej dedičnej štólne, začali s investičnou otvárkou baní, ale paralelne s mestom Banská Štiavnica sa starali o rozvoj sídla podniku. Na rozdiel od rakúskej vlády, skúpej voči baniam a mestu, zamerali sa na rozvoj celého regiónu, ktorý prebiehal až do začiatku 1. svetovej vojny. V rámci koncentrácie prevádzky vybudovali novú modernú hutu na mieste Dolnej huty, ktorá nahradila huty v Banskej Bystrici, Žarnovici, Kremnici a Hornú hutu v Banskej Štiavnici.

Banské závody s hutou a železničnou stanicou prepájala úzkokolažová trať s parnou trakciou.

Začiatkom 20. storočia sa skončila prevádzka bývalého základného závodu Hlavnej dedičnej štólne Bieber na Vindšachte. Jeho funkciu prevzal základný závod štólne Pacher.

Na rozhraní 19. a 20. storočia boli v prevádzke okrem erárnych baní aj závody únie Gerambovcov. Na šachte Michal v Banskej Štiavnici dobývali olovenú rudu a zlatú a striebornú rudu na žile Schöpfer v Banskej Hodruši. Spoločnosť vlastnila hutu v Banskej Belej na mieste, kde dnes stojí továreň na dinasové výrobky. Nerentabilnú ťažbu sa spoločnosť pokúšala vyriešiť zavedením druhov výroby na báze olova v novopostavenej továrni v blízkosti huty (olovené plechy, rúry a broky) a na báze striebra vo fabrike Sandrik v Hodruši (príbory). Prvá továreň pracovala od roku 1894, druhá od roku 1895. Výrobnú stratu sa však nepodarilo odstrániť, preto svoje závody v roku 1906 predali banskému eráru.

Štátne bane ako jediný ťažiar v SHRR spracovali v rokoch 1905 až 1908 projekt modernizácie baní, ktorý mal riešiť stratovosť výroby. Projekt sa realizoval od roku 1908 až do skončenia 1. svetovej vojny v roku 1918. V rámci projektu sa prehĺbili šachty František a Mária po II. hĺbkový obzor a na III. obzore (150 m pod dedičnou štôľňou) bola sledovaná žila Grüner. Na 5. obzore šachty Maximilián sledovali plochú žilu. V nadloží žily Špitáler na úrovni Voznickej dedičnej štólne bola založená slepá šachta Emil s cieľom preskúmať hĺbkové pokračovanie rudného stípa Michal. V Banskej Štiavnici, Hodruši a vo Vyhniach sa modernizovali mokromechanické gravitačné úpravne. Celkom novú úpravňu odovzdali do prevádzky cez vojnu, ale tá spracovala len nepatrné množstvo rudy. Pri nej bola pripravená zásoba 107 kt rudy, väčšina z nej sa spracovala na flotačnej úpravni po roku 1931. V budove tejto úpravne bola po roku 1923 zriadená mechanická dielňa závodu a byty pre technikov. Do tohto obdobia spadá aj reorganizácia vysokej školy. Dostala názov Vysoká škola banícka a lesnícka. Na jej čele stál rektor volený profesorským zborom. Tým sa škola organizačne úplne oddelila od baní. Banské riaditeľstvo vyržiavalo banícku školu pre nižších úradníkov.

Obdobie rokov 1900 – 1919 možno charakterizovať ako úspešné. V ťažkých podmienkach sa udržala dobrá spolupráca aj s mestom, ktoré sa po rokoch živorenia vybudovalo na

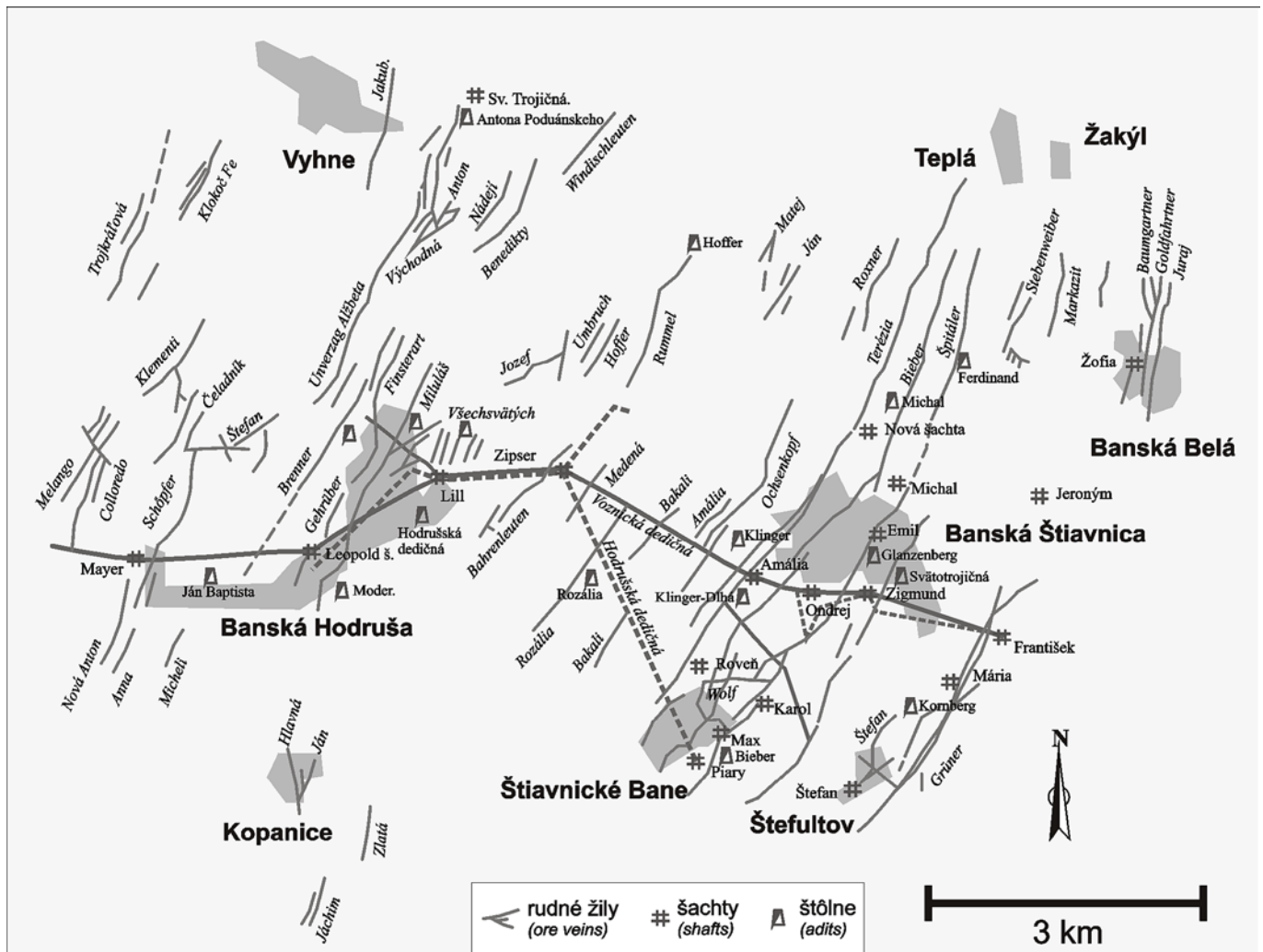
municipálne mesto. Malo práva župných miest a právne podliehalo pod maďarské ministerstvo vnútra. V roku 1900 malo mesto 16 375 obyvateľov. Pri dnešnom stupni poznatkov možno naznačiť aj nedostatky tohto obdobia. Spočívali v relatívne nižšej úrovni geologickej služby, aj keď jediný geológ Ľudovít Cseh vykonal na prelome storočí mimoriadne cenné práce. Tento stav do značnej miery zapríčinila nízka zainteresovanosť vysokej školy na geologicko-železníckej problematike baní. Ešte aj v tomto období pretrvával Rittingerov kult gravitačnej úpravy, hoci v Amerike už bola známa flotačná úprava rúd. V roku 1906 sa postavila flotačná úpravňa aj v Pezinku, ako prvá v Rakúsko-Uhorsku.

Za obdobia 1900 – 1919 spomenieme len spoločnú výrobu kovov za celý SHRR. Vyťažilo sa 945 kt rudy s obsahom 2,224 t zlata, 104,334 t striebra, 7 247 t olova a 382 t medi.

Dňa 3. januára 1919 sa stal Ing. Bohuslav Križko komisárom pre štátne bane a huty v Šrobárovej vláde. Pri preberaní baní z maďarskej etapy do česko-slovenskej však

nezvolil postup Pécha, ktorý sa postavil na čelo personálne aj materiálne dobre vybudovaného zanikajúceho Hlavného komornogrófskeho úradu a len pod zmeneným názvom organizácie neprerušene riadil nové Maďarské banské štátne riaditeľstvo. Križko si v prvom rade začal budovať komisariát na celkom novom mieste a s celkom novými ľuďmi. Z dobre organizovaného štiavnického kolektívu sa pre komisariát v Bratislave zobrala len časť kancelárskeho nábytku. Skúsených ľudí nahradil novými pracovníkmi, ktorí nemali ani poňatie o problematike podriadených podnikov a závodov. Križkov postup musíme označiť ako slovenskú nedostatnosť, ktorá viedla po pol roku pôsobenia k jeho odvolaniu z funkcie a v roku 1926 k zrušeniu bratislavského úradu.

Pomoc českých inžinierov sa prejavila v baniach, úpravniach i v hute. Jej účinnosť sa znižovala častým striedaním, nové kádre sa museli zoznamovať s problematikou dlhší čas. Jediný banský inžinier Bergfest pracoval ešte z obdobia maďarskej etapy vedenia bane. Pochopil, že prijaté

Obr. 1. Prehľadná mapa najznámejších štólní, šácht a priebeh najvýznamnejších žíl v Štiavnicko-hodrušskom rudnom revíre (upravené podľa Sombathyho, 1981).

Fig. 1. Overview map of important adits, shafts and veins in the Štiavnicko-hodrušský ore field (adapted after Sombathy, 1981).

opatrenia najmä v oblasti množstva a kvality zásob nie sú dost' účinné. Intenzívne študoval ložiskové pomery a presadil realizáciu prieskumno-otvárkového programu v 30. rokoch. V Banskej Štiavnici sa začala znovu otvárať ťačhta Maximilián a Svätotrojičná dedičná ťtôľňa. Pristúpilo sa k realizácii staršieho plánu prepojiť na Voznickú dedičnú ťtôľňu ťačhtu František so ťačhtou Ťofia v Banskej Belej cez pomocné banské diela, ťtôľňu Jeroným a ťačhtu s tým istým menom. V roku 1937 však narazili na dislokáciu, z ktorej statické zásoby vôd zatopili ťačhtu do výšky 90 m. Preto sa od tohto plánu upustilo a neskôr sa začala zmáhať ťačhta Ťofia v Banskej Belej. Ťačhtu Emil vyhlbili pod III. hlbokým obzorom a začalo sa s hlbením ťačhty František pod IV. hlbokým obzorom. V Hodruši sa mala ťačhta Mayer prehĺbiť 50 m pod Voznickou dedičnou ťtôľňou a na tejto úrovni sa mala preskúmať žila Colorado. Na úrovni Voznickej dedičnej ťtôľne sa mal zo severnej časti žily Schöpfer vyraziť prekop až na Trojkráľovú žilu. Práce sa však časovo presunuli už do ďalšej etapy vedenia baní. Arpád Bergfest pripravil návrh na prieskum medenej žily Rozália.

V období tejto etapy bolo organizačne postihnuté aj mesto Banská Štiavnica. Od 1. januára 1923 zrušili jeho postavenie municipálneho mesta. Vznikol okres s novými ľuďmi, ktorí vôbec nepoznali problematiku regiónu. S tým sa stratila aj účinná spolupráca mesta s baňami. Situáciu mesta vystihuje vývoj počtu obyvateľstva: v roku 1900 bolo 16 375 obyvateľov, v roku 1910 už len 15 185, v roku 1920 bolo 14 274 obyvateľov a v roku 1930 len 13 395 obyvateľov. Počas etapy v rokoch 1919 až 1940 bola v meste postavená jediná budova meštianskej školy.

Napriek uvedeným problémom sa podarilo Štátnemu banskému riaditeľstvu v súčinnosti s Ministerstvom verejných prác a školstva otvoriť v Banskej Štiavnici v roku 1927 Banské múzeum Dionýza Štúra. Stalo sa vedeckým ústavom pod vedením správcu Františka Fialu.

Pri tejto príležitosti treba spomenúť, že počas maďarskej etapy (1870 – 1918) vznikol hiát v prenose bohatých banických tradícií, lebo Maďari boli zásadne proti všetkému, čo bolo nemecké. Bolo to aj pochopiteľné. Medzi nemeckými a maďarskými akademikmi vznikali časté ťarvátky. Napríklad v Banskej Štiavnici sa zabudlo, že asi v 16. storočí tu vznikla pieseň *Der Bergmannsstand* (Banický stav). Pravdepodobne akademik Jozef Hrabák (neskôr profesor na VŠB v Příbrami) preniesol pieseň z Banskej Štiavnice do Příbrami, kde poopravili jej pekný preklad do češtiny pod názvom *Hornický stav*. Český preklad priniesli do Banskej Štiavnice dvaja českí banskí inžinieri (Ing. V. Slaboch a Ing. J. Granát), ktorí vyučovali po 1. svetovej vojne na tunajšej baníckej škole. Všetci boli presvedčení, že pieseň pochádza z Příbrami. Len nedávno sme dokázali, že v skutočnosti vznikla v Banskej Štiavnici.

So zmenou politickej situácie koncom 30. rokov nastúpila posledná etapa vedenia baní v 20. storočí. V marci 1939 vznikla Slovenská republika, tzv. slovenský štát, novým podmienkam sa muselo prispôbiť aj vedenie baní, ktoré sme nazvali slovenským. Mimoriadne ťažené podmienky – odtrhnutie južných častí Slovenska, vojnové pomery,

odchod značnej časti českých odborníkov – postavili domácich ľudí do pozície, v ktorej sa museli rozhodnúť: viesť svoje mestá a dediny, okypťený štát, svojou cestou, alebo sa rozhodnúť pre parcelovanie Slovenska. Našťastie, väčšina odborných pracovníkov sa postavila k nelahkým úlohám zodpovedne. Aj slovenské baníctvo obmedzené o železné rudy v oblasti Rožňavy, Poproča a bane Lucia, o antimonitové bane v Čučme a Poproči, o magnezitové závody v Jelšave a Košiciach malo šťastie. Do čela sa postavil výborný odborník, skromný a pracovitý Ing. Samuel Piltz. Aj v takých chaotických podmienkach začal systémovo riešiť najzávažnejšie problémy baníctva. Pretože ho zvolili aj za predsedu podnikateľského združenia Slovenský banský revír, mohol ovplyvňovať aj súkromné ťažiarske spoločnosti. Hneď na začiatku činnosti sa mu podarilo dosiahnuť pre študentov baníctva zvýhodnené štipendium. Prví štipendisti začali prichádzať ako banskí inžinieri od roku 1943 a hneď nastupovali na zodpovedné pracovné miesta v baniach. Boli medzi nimi aj doktori práv, smerovaní na prácu v banských úradoch. Na Piltzov návrh sa v roku 1942 začala výučba banského inžinierstva v prvých dvoch ročníkoch na Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave. O desať rokov sa štúdium doplnilo o ďalšie dva ročníky a vznikla kompletná fakulta, ktorá pôsobí od roku 1952 v Košiciach. Piltzovým pričinením bol v roku 1940 založený Slovenský geologický úrad, dnes ŠGÚDŠ.

Opatrenia sa priamo dotkli aj baníctva v ŠHRR a vedenia mesta Banská Štiavnica. Za riaditeľa Štátneho banského riaditeľstva bol vymenovaný Ing. Arpád Bergfest a inžiniersky káder doplnili banskí a hutnícki inžinieri, ruskí emigranti. Bergfest pochopil, že realizované opatrenia z rokov 1923 až 1930 sú nedostatočné. Najmä v hodrušských závodoch sa nepriaznivo prejavilo to, že kovnatosť bola podstatne nižšia, než sa predpokladalo v pláne na rekonštrukciu závodu. Preto v Banskej Štiavnici urýchlili prieskumné práce na ťačhte Maximilián a na Svätotrojičnej dedičnej ťtôľni. Ťačhtu František prehĺbili o 100 m s vyrazením náraziska na V. hlbkovom obzore (150 m pod Voznickou dedičnou ťtôľňou). Na VI. hlbkovom obzore (200 m pod Voznickou dedičnou ťtôľňou) sa malo vyraziť nárazisko a vybudovať čerpacia stanica, aby sa mohlo pristúpiť k razeniu prieskumných diel na V. a VI. obzore naraz kvôli vetraniu. Ministerstvo schválilo aj projekt vybudovania liečivých kúpeľov pri termálnom prameni v bani. Na ťačhte Ťofia v Banskej Belej sa pripravoval prieskum žíl Baumgartner a Goldfahrtner na II. obzore. Horšie to bolo na závodoch v Hodruši. Kvalita ťaženej rudy od zavedenia flotačnej úpravne v roku 1929 sústavne nedosahovala plánované hodnoty. Bergfest nevidel inú možnosť, len nájsť náhradu za nebilančné rudy. Rozhodol sa pre medenú žilu Rozália. Tým zachránil prevádzku hodrušského závodu v rokoch 1950 – 1990. Plán dopravy Cu rudy z bane Rozália sa začal urýchlene realizovať so súhlasom generálneho riaditeľa Piltza. Visutou lanovkou sa mala ruda z Dolnej ťtôľne Rozália dopravovať k ťačhte Zipser, ťnou na VOŠ a ďalej lokomotívou pod ťačhtu Mayer, ktorou sa mala dostať do flotačnej úpravne. Na ťačhte František sa zaviedli retiazkové ťatne. Zlepšilo to prevádzku sociálneho zariadenia.

Podstatne sa zmenilo aj vedenie mesta Banská Štiavnica a spolupráca s bankým riaditeľom. Napriek vojnovým pomerom sa začala rozsiaha výstavba mesta. Postavila sa nová budova pošty, hotel Grand, budova Stredoslovenských elektrární a veľmi potrebné sídlisko pri starej železničnej stanici. V roku 1943 firma Velflík začala práce na výstavbe novej železničnej stanice a tunela, bola vybudovaná obchvatová cesta okolo Piargskej brány. V meste vznikli aj ďalšie menšie textilné továrne a iné priemyselné prevádzky. Bez zveličenia možno povedať, že v čele všetkých snáh stál dekan – farár František Jankovič, ktorý bol aj poslancom Slovenského snemu.

Po prechode frontu v marci 1945 sa všetko zmenilo. Ing. Arpáda Bergfesta, riaditeľa podniku, nepustili k práci. Jeho funkciu prevzal Ing. Petr Polák, ktorý dovedy vykonával funkciu prevádzkového inžiniera. Vo vedení mesta sa ocitli ľudia, čo na túto prácu mali najmenej predpokladov. Po znárodnení priemyslu vzniklo riaditeľstvo národného podniku Rudné bane a huty na farebné kovy v Banskej Bystrici. V Banskej Štiavnici zostali 2 závody – Baňa a Huta, v Hodruši 2 banské závody – Hornohodrušský a Dolnohodrušský. V roku 1947 sa zastavila ťažba Au a Ag rúd pre nízku cenu kovu. V dôsledku toho sa skončila ťažba na Hlavnej žile Grüner a v Hornohodrušskom závode. Aby sa nahradil výpadok ťažby Au a Ag rúd zo žily Grüner v Banskej Štiavnici, rozšíril sa prevádzkový prieskum aj na úseky Ferdinand a Maximilián, kde bolo možné rýchlo preskúmať a pripraviť ťažbu polymetalických rúd, najmä na žile Terézia. Intenzívne sa začal vyhľadávaci prieskum aj v centrálnom banskom poli v okolí šachty Michal. Ukázalo sa, že sú tu dobré rudné celky. Prírastky rudných zásob načrtávali možnosť uvažovať o rekonštrukcii zastaraných banských zariadení, ktoré mnohokrát brzdili intenzívnejší prieskum.

V Hodruši sa vyostrila situácia aj v súvislosti s kvalitou a množstvom rudy. Odborné posudky Ing. Aurela Lehotského vyzneli proti otváraniu žily Rozália a v prospech prieskumu na žile Schöpfer. Spôsobil to prerušenie prác na Bergfestovom projekte žily Rozália. Našťastie, rýchlo sa zistilo, že ide o osobný spor medzi Lehotským a Bergfestom, a po roku sa všetky sily sústredili na otváranie Rozálie. Nadšenie Hodrušanov prispelo k tomu, že od roku 1951 mohli zabezpečovať Cu rudy pre úpravňu až do roku 1990.

Reorganizácia priemyslu podľa vzoru ZSSR na prelome rokov 1951 – 1952 postihla bane farebných kovov tým, že bane od huty sa oddelili. Dostali sa do celkom inej hlavnej správy a neskôr aj do iného rezortu. Poklesla zainteresovanosť hút na domácich surovinách, bolo potrebné budovať samostatné chemické laboratóriá. Organizačné zmeny boli až také výrazné, že koncentráty vyrobené v Štiavnici sa museli voziť do huty v Příbrami a tým sa zvyšovali náklady. Vznik samostatných prieskumných podnikov narušil úzku spätosť s bankým závodom.

Do baní začali prichádzať noví banskí inžinieri a geológovia, vyhotovovali sa základné výpočty zásob, ktoré boli základom investičnej činnosti. V Banskej Štiavnici v opustených priestoroch nad Voznickou dedičnou štôlnou (VDŠ) sa zistilo toľko zásob, že bolo možné dočasne dať obzory pod VDŠ na mokrú konzerváciu. Zistili sa nové

typy zrudnenia, metasomatické a žilnikovo-impregnačné. Po dlhom objasňovaní podmienok sa vypracovalo niekoľko návrhov na rekonštrukciu závodu. Až v roku 1964 sa pristúpilo k hĺbeniu Novej šachty na Šobove, pri ktorej sa postavilo nové úpravnicke centrum, ktoré začalo svoju činnosť v júli 1975.

Geologický prieskum vypracoval projekty na rozšírenie rudných zásob v južnom banskom poli a na hĺbkovom pokračovaní. V rámci toho vybuďoval Novú odvodňovaciu štôlnu a šachtu Roveň. Nová šachta na Šobove bola vyhlbená až po V. obzor (500 m pod VDŠ). Na II. obzore sa prekopom zachytili žily Špitáler, Bieber a Terézia, ktoré sa pred skončením prevádzky dobývali. V dôsledku zvýšenia ceny zlata sa začali otvárať rudné celky aj na plytkých obzoroch v centrálnom rudnom poli, kde sa zistili nevydobyté rudné celky.

V rámci nových politicko-hospodárskych podmienok sa prevádzka baní v Štiavnici v roku 1993 zastavila bez využitia možnosti pripraviť Au rudy na ťažbu. V Hodruši vznikla spoločnosť Slovenská banská, s. r. o., ktorá ešte dnes dobýva Au rudy na plochých žilách.

Napriek ťažkostiam s vlastnou prevádzkou podniku Rudné bane v roku 1952 podporili založenie inštitúcie Centrálného banského archívu, ktorý dodnes pôsobí v Banskej Štiavnici pod názvom Štátny ústredný banký archív. Je začlenený do rezortu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Prispeli aj pri rozhodovaní o osude Banského múzea. Podarilo sa vytvoriť organizáciu s celoslovenskou pôsobnosťou a pri Slovenskom banskom múzeu vybudovať banký skanzen. Mesto Banská Štiavnica malo hneď po vojne priaznivé vyhliadky na rozvoj, spracované v smernom územnom pláne v roku 1947. Začalo veľmi upadať, v roku 1960 bol zrušený okres Banská Štiavnica. S rozvojom baníctva sa začali realizovať opatrenia na zlepšenie nevyhovujúceho stavu. Začala sa výstavba sídliska Drieňová a generálna oprava mestskej pamiatkovej rezervácie. Hlavné príčinením primátora Mariána Lichnera mesto zviditeľnilo svoje priority. Vyvrcholením bol zápis mesta do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva Unesco v roku 1993. Zdalo sa, že mesto ožije, no strata pracovných príležitostí po roku 1989 bola taká veľká, že v súčasnosti bez mimoriadnej pomoci niet nádeje vrátiť mestu hospodárske pozadie, ktoré by umožnilo prekonať nepriaznivý stav.

Útlm baníctva po nežnej revolúcii postihol celý región. V tom čase boli postihnuté aj tie priemyselné odvetvia, ktoré vznikli už na začiatku 19. storočia ako náhradné a mali zamestnať robotníkov uvoľňovaných v baníctve v dôsledku rastúcej mechanizácie (tabaková továreň, textil, obuv, drevovýroba). Počet obyvateľov mierne presahuje 10 tisíc. V regióne je v súčasnosti málo schopných podnikateľov, ktorí by vedeli využiť domáce možnosti alebo pritiahnúť cudzích podnikateľov a nahradiť stratené pracovné príležitosti.

Posledné obdobie (slovenské vedenie baníctva) charakterizujú mnohé nedostatky – odborné, organizačné aj výkonné. V geologickom prieskume sa nepodarilo vytvoriť podmienky na dobrú spoluprácu. Likvidácia závodov neprebehla dostatočne organizovane a zodpovedne. Mnohé prevádzky bolo potrebné dať do takého stavu, aby ich bolo možné využiť v budúcnosti, a to najmä preto, že ani geologický prieskum nemôžeme považovať za skončený.

Od roku 1900 do roku 2000 sme z ložísk v ŠHRR vydobyli 8,9 mil. ton rudy, ktorá obsahovala 10 ton zlata, 350 ton striebra, 81 680 ton olova, 101 300 ton zinku a 24 680 ton medi.

Na záver treba dodať, že útlm baníctva v regióne ŠHRR nenastal v histórii po prvýkrát. Možnože tak, ako sa dobývanie obnovilo v minulosti, vznikne potreba obnoviť prevádzku aj teraz alebo v budúcnosti. Ložiskové pomery nie sú doriešené ani na klasických žilách. Ukazuje sa oprávnenosť revidovať staré opustené rudné celky, ktoré svojou kvalitou vyhovujú na súčasné využitie. „Ploché“ zrudnenie môže byť pre ťažbu zaujímavé pri revidovaní starín. Spôsob nášho útlmu

prevádzky oproti tomu, ako sa vykonával v minulosti, obnovu prevádzky sťažil. Útlm nepostihol len nás. Prejavil sa v rudných regiónoch skoro celej Európy. Vo väčšine známych banských závodov však, na rozdiel od našich, zostali zakonzervované prevádzkové zariadenia, ktoré je možné začať prevádzkovať.

Literatúra

SOMBATHY, L., 1981: K otázke metalogenetickej terminológie v štiavnicko-hodrušskej oblasti. In: *Miner. Slov. (Bratislava)*, 13, 6, 555 – 559.

Ako ďalej s baníctvom na Slovensku?

What is the future of Slovak mining?

JURAJ KNÉSL

Šalgotárjanska 3, 974 04 Banská Bystrica

Abstract: *The contribution in six chapters describes the beginning of mining in Slovakia and the general recent and future trends. The first chapter – preface – deals briefly with famous mining history in Slovakia. The second one describes the main reasons of the present aversion of public opinion against mining. The third chapter indicates the November 1989 not only as a fall of the totalitarian régime, but also as a turning point of the Slovak mining, with the enter of foreign mining companies into Slovakia. The fourth and fifth chapters deal briefly with newly discovered gold and uranium deposits and finally, the sixth chapter recommends the tight collaboration between enviromental and mining organizations with one common aim – the successful opening and mining of the newly discovered deposits.*

Úvod

Hlavným podnetom na napísanie tohto príspevku je, prirodzene, samotné konanie tejto konferencie. Musím sa však priznať, že súčasne by som rád odpovedal aj na článok kolegu Milana Trégera *Prečo len proti ťažbe uránu?*, ktorý bol uverejnený v denníku *Sme* 27. 10. 2009.

Baníctvo a osobitne ťažba zlatých a strieborných rúd je to najznámejšie a najcennejšie, čím Slovensko prispelo do európskej histórie. Dejiny územia súčasného Slovenska sú úzko späté s vyhľadávaním a dobývaním týchto kovov. Až do objavenia Ameriky koncom 15. storočia bolo územie terajšieho Slovenska jedným z popredných producentov týchto kovov v Európe. Centrá vtedajšieho baníctva, najmä Banská Štiavnica a Kremnica, boli v stredovekej Európe pojmy. Druhýkrát sa slovenské baníctvo preslávilo v 18. storočí, a to rozvojom banskej techniky a školstva. V roku 1762 bola v Banskej Štiavnici založená banská akadémia (Banská a lesnícka akadémia) ako jedna z prvých technických škôl na celom svete. Na rozvoji baníctva sa podieľali desiatky generácií keltských, staroslovanských, slovenských, nemeckých, maďarských a českých baníkov, hutníkov a ďalších pracovníkov. Je paradoxom, že časťou našej verejnosti také zaznávané slovenské baníctvo predstavovalo v minulosti výrazné dominanty duchovnej aj materiálnej histórie, na ktoré môžeme byť právom hrdí.

Hlavné príčiny averzie verejnej mienky voči baníctvu

Keď porovnáme verejnú mienku o baníctve začiatkom 90. rokov minulého storočia a teraz, musíme pripustiť, že nastal prudký obrat v neprospech baníctva. Príčiny sú mnohé, za hlavnú však treba považovať možnosť slobodného vyjadrovania názorov, na ktorú sme dovtedy neboli navyknutí. Či ide o rozumné, ekonomicky podložené akcie, alebo ide o stavby, o ktorých účelnosti je možné oprávnene pochybovať, veľká väčšina verejnosti je zo zásady proti nim. Za totality zdrvivúca časť verejnosti mlčala, myslela si svoje a zo strachu verejne svoje názory nevyjadrovala, podľahla všeobecne rozšírenej letargii. V regiónoch, kde bolo baníctvo historickou tradíciou (stredné Slovensko, SGR, Malé Karpaty a pod.), boli sympatie k baníctvu podporované aj určitými materiálnymi výhodami a v neposlednom rade aj tradíciou. Od roku 1989 pod vplyvom intenzívnych kampaní rôznych environmentálnych organizácií (najznámejšia je Greenpeace) sa začala postupne verejná mienka prikláňať na stranu odporcov baníctva. Nie vždy boli argumenty týchto hnutí fér. K autorite týchto organizácií v nemalej miere prispela aj skutočnosť, že v období totality boli tieto hnutia v podstate jedinú, ktoré mohli (pravda, iba do istej miery) kritizovať nedostatky totalitného režimu týkajúce sa životného prostredia.